

Ms
246

R 206951

1

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO PAVLO. S.

D. D.

CHRISTI VICARIO
De Apocalypsi ab ipso Joanne dicata Romanae Ecclesiae, ac sedi
apostolicae.

Dubitare non possum, beatissime pater, quin si ad te allatum esset, Lusiūm
quendam Hispanensem, unum ex societatis scriptoribus, Sui sanctae sedi suos dicasse
commentarios; id obsequi, quantum cunq̄ esset, pro tua singulari humanitate,
affabili et iucundo vultu excipere dignareris. Sed o miram Suius sedis felicitatem!
Expende, quaro, quam aliis ad te offertur nunciis. Ipsam Joannis Apocalypsim,
sacrae scripturae fastigium, repertum est felici Socii Pontificatus tempore, ab initio
cum scripta est, Suius sedis maiestati fuisse ^{dicatam} ~~dicatam~~: atque Sanctae dedicationem ab ip-
so Joanne, prophetia oculis ecclesiae Romanae magnitudinem praevidente, pulcherrima
illi operi suo fuisse impressam. Potuit ne optatior illius Suius sedi afferri nunciis
de alicuius Libri dedicatione, aut qui te Petri Apostolorum principis successorem,
^{ubi} ~~ubi~~ primum constet rem esse certam et minime dubiam, maiori Letitia affectuus vi-
deatur? Ego igitur (quem at tua maiestate affanda, parvitas pudorq̄ meus aliis qui
omnino deterrere) cum fortunatissimo quodam studiorum meorum successu id gessem
consequutus, ut tam boni, tamque exoptabilis nunciū baculus esse possem; continere
me iam nec potui nec debui, quin Letitia gestiens et exultans ad te ipsum per Sanctae epis-
tolam adirem, rem totam nunciarem, tuisq̄ pedibus me pro volutum considerans, om-
nem meam persuasionis rationem, et omnia quibus ea persuasio innititur. Hypothematis
seu fundamentis, in Suis meis commentariis supplex tibi offerrem. Nec enim eius-
modi est Soc nunciorum genus, ut in eis aliquid sibi credi postulare possit qui nun-
ciat: Neque ego is sum qui fidem sine satis datione vlla ex parte exigere audeam. Sed
quemadmodum si quis offerret, inuentam a se fuisse quadraturam circuli, non aliter
reciperetur quam oblata simul et allata solida demonstrationis a se inuente ratione,
et forma, quae evidentiam apodixeos faciat Mathematicis; ita qui consecrationis su-
pra dictae nuncium ad te afferre audeat, pater sanctissime, ut culpam Leditatis praestet,
offerre simul et ex Sibi debet manifestam totius rei ostensionem, in qua prudentes
Suarum rerum aestimatores acquiescere debeant. Id vero a me factum iri non crederem nisi,
nisi meam prius persuasionem non paucis neque in eruditis ita probassem, ut iam nullam
temeritatis suspicionem reverteris, tuum tandem iudicium, in quo sunt omnia, subire
optem; ut tunc demum vera exultare Letitia ac solido triumphare gaudio possim,
Cum tibi (ut spero) in Soc meo conatu fuerit satis factum.

Apocalypsim a Joanne
dicatam fuisse Romanae
Ecclesiae

Quoniam vero dedicationis, quam ad te offero, intelligentia pendet ex mea
persuasionis atque conatus summa, Dami Sui Sanctae Deniam, beatissime pater,
ut eam prius summam proponam paucis, an sequam demira ipsius Deditatio nris

convenientia, et de admiranda quæ sane ad sedem redundat in de gloria dicere
pergam

~ Summa conatus nostri ~

Apocalypses Summa

Persuasio igitur mea est, Spiritus sancti mentem, in libro Apocalypses fuisse,
egregium quoddam anigma proferre, quod excellentiam ecclesie Christiane primitivæ;
duasque præclaras ipsius victorias adumbraret; alteram videlicet, quam de Hierosolyma
rebelli iam reportaverat; alteram, quam de antiqua Roma ethnica deinceps consequutu
iri, caelesti oraculo promittebatur. Maximum autem fore inter duas prædictas victo
rias discrimen: quia exitus prima fuerat Hierosolyma ac populi iudaici repro
batio: Alterius autem finis et fructus futurus erat, Urbis et Orbis, id est, Romæ ac
Gentilitatis ad fidem Christi conversio; per quam erat futurum ut mundani impe
rii domicilium ad se Christo transferente, Satius præsideret Roma religione de
uina quam olim dominatione terrena, gentibus omnibus Christianæ fidei, ac si
mul Romæ primatui subsistentibus; et in sede Petri, vicarium Christi Domini sup
pliciter adorantibus. Secundum hæc, septem illæ plagæ per clarigantes denunciatae
turbas, bellum de celo pro ecclesia Christiana adversus rebellem Hierosolymam
gestum representant. Quamvis enim Hierosolymæ nomen sub Sodomæ et Aegypti
appellatione occultetur more prophetico; Explicationis tamen gratia adduntur illa
verba, Ubi Dominus crucifixus est. Triumphus autem quem de illa obtinuit po
pulus Christianus, decimæ partis conversione de finitur (quemadmodum multo an
te prænunderat Isaias) reliquis novem iudeorum partibus excecatis et exclusis.
Atque ita cum Caput undecimum Apocalypses in iudaici populi obduratione
terminetur, statim in initio duodecimi proponitur ecclesia ad gentilitatis deser
tum commigrans: In quo deserto Romanum imperium idolis serviens, ac præ
sertim Roma, suas omnes vires atque potentiam opponit Evangelio, in omnes Chris
tianos sæviendo crudeliter. Tunc vero adversus Romam et Snicam mirifice
Deus prosuis belligerare describitur, septem mysticæ indignationis psialis in eam de
celo effusis. Huiusq; tandem belli exitus est totius Romæ ad fidem Christi con
versio, iudeorum ruina sempiterna, ac prope æterna ecclesie pax. Cui longæ pa
cis promissioni adnectitur admonitio de funesta Antichristi persecutione, et pro
pætia perfecta victoria de illo a Roma obtinendæ, ac demum amplissimi æterniq;
triumphi, qui eandem Romam Ecclesiarum Reginam manet in patria cælesti. Hoc
nimirum est mea interpretationis filium, quod in Apocalypsi universa mihi du
citur et continuatur absque ulla ordinis perturbatione. In hoc vero argumento,
Babylonis nomen Occidentalem Babylonem (ut loquitur Augustinus) hoc est

Sancti Leo
sermone. 1.
in natali apostolorum.

Apoc. 11. 8.

Ysa. 6. 13.

. 18. de civitat. c. 27.

2

antiquam Romam denotat, quemadmodum et in Petri epistola: Sponsa autem quae nubit Agno, non est alia quam Romana, siue fidelis. Unde et Apocalypsis reuocatur in si ^{ad} mirabile illud mysterium, Deiq; consilium arcanum de Hierosolyma ac Iudaica gente reprobanda; Romam autem ac gentilitate eligenda, erigenda diuinitissime. Ac praeterquam quod praecipuum Suis sacri Libri argumentum, ac veluti scopus est conversionem Romae ad fidem Christi, principatumq; eidem Romae in omnes ecclesias a Deo concessum, ac magnitudinem triumphi caelestis et aeterni eidem promissi celebrare; ad hoc ipsum argumentum locupletandum visum fuit spiritui sancto, copiose alludere ad plurima, eademq; illustrissima Veteris testamenti capita; praesertimq; ad librum Iobi, ad Dauidis psalmos, ad Salomonis Canticum ac denique ad maiorum minorumq; prophetarum uaticinia. Factumq; est, ut in ipsis Apocalypses tenebris magna mirabilisq; lux inclusa et abscondita seruetur ad germanum ac genuinum eorum omnium Librorum intimum sensum contemplandum atque cerendum. Videlicet quia dum tot eorum capitibus utitur spiritus sanctus ad Apocalypses telam texendam; per eam ipsam allusionem et applicationem scitissime indicat nobis ac detegit Verum mysterium, quod in illis latebat tectum; ac ad vitam et mentem eorum Capicum per illam indicationem attentum interpretem animadvertere quodammodo cogit ~.

I. Vbi appositae sitae Joanne dedicatio ~

Haber pater sanctissime, persuasionis meae atque conatus summam. Verum ubi tandem illa dedicatio quam me in ipsa Joannis Apocalypsi reperisse volebam intelligi? Sane ubi maxime optari posset ab eo qui illam sartam tectam in omnem aeternitatem, et maxime conseruari cuperet. Quemadmodum enim Psidias nobilis Statuarius, Clypeo Minervae sic suam inclusisse effigiem celebratur, ut ea convulsa tota operis colligatio solueretur: Sic in ipso totius Apocalypses nexu et colligatione, ac in totius Libri cohaerentia, inclusa est, procul dubio egregia illa dedicatio, neque aliter conuelli potest quam totius nobilissimi operis colligatione soluta. Sicut enim contemplari Apocalypsim quasi quendam magnam Minervae (Soc est diuinae sapientiae) Clypeum. Ac quem admodum Psidias in suo Clypeo fertur caesasse Amazonum praecium intumescere ambitu parmae, in concava autem parte Giganto maceriam, sic (ut parvis magna componere liceat) extat in Apocalypsi tum stupenda prorsus quasi feminarium, id est, infirma gentis virtus et audacia, quae de suis finibus egressa magnas provincias inuassit atq; possedit, quod fuit Ama-

dedicationem a Joanne
includam fuisse in totius
operis colligatione et
cohaerentia: id quod
Psidiae comparatione
explicatur.

Aristoteles lib. de mundo
cap. 6. et Valerius lib.
8. c. 14. ubi de Caio Fabio

Plinius lib. 36. c. 5.

Tonum Victoris longe mirabilis et gloriosus: tum Romanorum principum (quasi quorundam gigantum) in ecclesie persecutione dimicatio adversus Deum, ac suus belli exitus Dei maiestate dignissimus. Sane ad sac eadem mysteria significanda, eisdem comparationibus utitur Spiritus Sanctus. Quod enim legimus Nova bella elegit Dominus; per respectum ad bellicam faminarum (quasi Amazonum) virtutem dictum est. De Romanis autem principibus ab ecclesia triumphatis, ait Isaias, Gigantes non resurgent. Facit praeterea utriusque nominis, cum Amazonum, cum gigantum etimologia, Soc enim sonat, Terrigenas seu terre filios: illud, inopes aut incommuni viventes. Facit etiam duplici belli designatio, ac alterius collatio in parte tumescente; alterius in concalla. Similes enim exaltati sunt, superbi autem depressi, ut prope tauerat Virgo mater. Lucae. i. Inter hoc autem Joannis cum Sicilia comparatio praeter eunda non est, propter egregium discrimen. Alter enim ita fuit inanis gloriae cupidus, ut sui similem speciem incluserit Minerva clypeo, quia non licebat inscribere: Alter vero qui non sibi inanem gloriam, sed solidam potius Christo, ac ipsius sponsae velementius optabat; cum eotempore ederet Apocalypsim, quo rem tantam aperta dedicatione significare non decebat, certe inelegantissimo vera sapientia clypeo, sponsae Christi (id est Romanae ecclesiae) cui opus ^{suum} dedicabat, mirabilem inclusisse speciem; eamque tandem excludi (ut ita dicam) ac populari, post diuturnam suae quasi divini summo No incubationem, Valde erat optabile.

Judic. 5. 8.

Isa. 26. 14.

Luc. 1. 52.

Cicero. In consul. 1.

¶ Quam sit conveniens ipsi Apocalypsi ~
~ dicta Dedicatio ~

~ Iam vero ex dictis facili negotio colligitur nullam unquam alicuius Libri dedicationem suae sedi Apostolicae, aut factam fuisse, aut fieri potuisse, quae ipsi operi oblato aptior et convenientior existat, quam est Apocalypsi conveniens supradicta dedicatio, quam nobis desuper datum est in operis colligatione animadvertere. Neque enim illa fuit extrinsecus alicunde quaesita et operi afflicta: sed potius ita cohaerens cum omni corpore, ut penitus ex eius visceribus desumpta sit, atque ex intimo argumento deprompta. Ipsius enim Apocalypses nec illis et colligationi inserebat impressa consecratio, quam ego expressam extare vobis: Neque illam ipse apposuisset, sed solum exposuisset ut interpretis officium postulabat.

¶ de dedicatione supradictae convenientia.

¶ Quam sit gloriosa Romana ecclesiae eadem ~
~ dedicatio ~

~ Porro quam existat suae sanctae sedi gloriosum, quod ipsa Joannis Apoca =

¶ et gloriae Ecclesiae Romanae ea dedicatio

Ipsis ex intimo argumento, tota Sicut sancta ecclesie magnitudini ac festi-
 citati dicata sit: scumq; adeo nobilem sacre scripturę partem offerat, eidemque
 dedicationi mancipare videatur; Sæc mallo, sanctissime pater, tibi expendere
 dare relinquere quam in solis claritate explicanda Laborare. Quæren enim alium
 Librum qui ecclesie Romanae ceterarum Regina parem possit afferre gloriam, per
 inde ac velle ut mundus Sic spectabilis non minus ab alio astro illuminetur ac
 luce compleatur quam a sole: præsertim cum quemadmodum lucem suam cetera
 omnia astra a sole participant, sic reliqua sacra scriptura partes, quæ ecclesie Ro-
 manæ gloriam describentes, adiuvare ^{videtur} illius lucem; eę fere omnes ab Apoca-
 lypsi illuminata, ab ea quodammodo accipiant ut ipsæ etiam sint Sicut Sedi valde
 honorificæ et gloriosæ. Quare coniuncta Apocalypseos dedicatione cum ipsius
 allusionibus, quasi sole cum astris ab ipso illuminatis, valde mirabile est quan-
 tum inde ecclesia Romana accipiat amplitudinis, splendoris et gloriæ. At enim
 nonnulla valde illustria encomia brevi percurram quæ ab eo luminum con-
 cursu sunt manifesta; Inde primum Sabemus filium illum masculinum quem
 enixa est mater ^{Sion} ~~Syon~~ Et qui regendis gentibus nascebatur, esse populum si-
 dem Romanum, hoc est, huius tuz Urbis ecclesiam, pater sanctissime: per re-
 liquos autem filios eiusdem matris (qui eodem capite commemorantur) ceteras
 Christi ecclesias denotare. Quemadmodum etiam psalms. 44. Regina illa
 quæ nupsit mystico Salomoni, eidemque adstabat a dextris, eadem est
 ecclesia Romana: proxima autem eius, ecclesie ceteræ quæ post illam Regi
 adducendę erant. Simile est in cantico libro cap. 6. de 60. regnis, 80. con-
 cubinis ac innumeris adolescentulis. Illa enim omnes, ecclesie peculiare sunt,
 quarum princeps atque regina est ecclesia Romana. illa (nempe) Una, perfecta,
 et electa genitrix sua quam cetera omnes beatissimam prædicaverunt ~.

Apoc. 12.

Psal. 44.

Cantic. cap. 6. 8.

2 ~ Ab eadem luce clarescit, in Romę ad fidem Christi conversionem impendi-
 cor omnes Psalmos, quibus propter summa exultationis materiem inscribitur
 Alleluia: eodemque ve ferri septem Dei voces atque tonitrua, quæ psalms vige-
 simo octavo decantata fuerant ~.

Apoc. 19.

Apoc. 10.

3 ~ Inde præterea claret, de conversione Romę ad fidem Christi, ac de ipsius
 in ceteras ecclesias principatu integra ex tunc capita plura, ea que illustri-
 in Isaiã ac Ieremiã vaticiniis: Atque hunc esse sensum literalem quem illi
 in eis capitibus præcipue significare volebant, tangenter iudaica, sed christia-
 na respicientes. ~.

4 ~ Inde etiam est, ut de ecclesia Romana fundatoribus, Petro et Paulo vide-
 amus. honorificentissimam fieri mentionem ab Isaiã cap. 21. in illa bigę
 equitum qui famam rei præclara gesta in triumphali vedebant curru: quorum
 alter erat ascensor asini, alter Cameli: Atque hoc ipsos Apostolos esse duos

Ysa. 21.

capienda primordia. Et similiter Demosthenes epistola prima; Convenit (ait) ut
quisquis opus aliquod scribit auspiciatur, a Diis initium ducat. Non negraverit, non
nullot omissam a se Numini's invocationem excusare, significantes se ab ea inci-
pere optasse; propterea tamen omisisse, quod a solis poetis usurpari soleat. Si ut
poetis (inquit Livius) nobis quoque mos esset, libenter inciperemus a precatio-
nibus Deorum, Deorumque, ut ex his tanti operis successus prosperos darent. Sic ille.
Verum ubi constat de precepto et lege naturae, minime opus erat consuetudinem et
exempla disquirere: Et hoc quoque si a nobis inquirantur, non erit difficile, in-
ter Christianos saltem scriptores, non paucos invenire qui a Dei optimi maxi-
mi invocatione, sua opera exorsi sint. Imo verò inter Ethnicos etiam, eam
consuetudinem vixisse testatur Plato in Timæo. ait enim; qui quomodo
cumque mentis compotes sunt, in operis cuius libet, ut Magni vel parvi prin-
cipio, Deum invocare solent. Quod etiam confirmat Plinius in Panegyrico
ad Traianum in ipso initio, dicens; Bene ac sapienter maiores instituerunt
ut dicendi initium a precationibus caperetur. Et quidem quamvis non in-
ficiet, sui instituto, sine arbitris multos satis facere; nempe apud semet
ipsos in corde opem divinam invocantes: Ad exprimendam tamen eam
ipsam divini Numini's invocationem, invitare nos videtur, cum precepto,
tum etiam exemplo, beatus Gregorius Nazianzenus: quem imitatus est Theodo-
retus in Cantici Salomonis commentario, et S. Augustinus in Apocalypsi, quorum
vestigia ego quoque insistam. Et quia nostra invocatio peregrinitatem redolere
cupiam fortasse videbitur, ne tamen propterea omittenda fuit; ideo operis proci-
dium duxi, de ipsa mea invocatione non nisi post praefari prius, et ipsius rationem reddere:
quod studiosis Lectoribus non iniucundum fore confido ~

~ Cum igitur a Dei optimi maximi invocatione opus hoc mihi incipiendum esset;
et optarem pariter ut forma ipsa invocationis, operi cui iam manus admoveo, apte
conqueret; venit mihi in mentem illius Sacerdotum sententia quam in suis
apopstegmatibus refert Plutarchus, **MANUS AD MOVENDI FORTUNA**
EST IMPLORANDA: atque in attenta sui apopstegmatibus consideratione, et ip-
sius non populari sed philosophica et theologica intelligentia, video mihi invenisse
convenientem sui meae praefationi materiam. Incipiam autem ab ipso Fortuna's no-
mine. Hoc si quis ad poetarum et oratorum usum respiciat, inveniit extendi solere
ad quendam successum sive prosperum sive adversum, quamvis ille fortuitus casus
non sit, sed rationi consentaneus ex his quae erant ab homine ante acta. Quae ratio
vere dicitur, Unusquisque suae fortunae faber esse. Et eodem spectat antiqua illa
sententia, Sui cuique mores Fortunam fingunt: quodque alii aiunt; Raro fortunam
(videlicet bonam) a providis et prudentibus discedere. Atque hoc ipsum mihi signi-
ficat Alemanus poeta antiquissimus (quem refert Plutarchus in opusculo de Fortuna

5

Romanorum): Canit enim Fortunam esse filiam Providentia, Sororem vero Cunctum
atque Suadae. Nimirum quia quemadmodum ad optimas Leges condendas (quod est
officium Cunctum) opus est Legislatori maxima prudentia et providentia; et similiter
ad nexos eloquentia, non inanis et puerilis, sed eius quae flectere et persuadere pos-
sit (quod est Suadae) simili prudentia et providentia opus habet orator: atque adeo tam
optima Leges, quam optima et flexanima eloquentia, ab excellenti prudentia, si ve
providentia, oriuntur necesse est: Ita similiter plerique Secundi Successus (qui a Vulgo
Fortuna tribui solent) si quis prudenter animadvertat, non sunt casus fortuiti sed
rationales (Ut loquuntur Philosophi) id est, rationi consentanei, et orti a sapientia
et providentia eius qui se prudenter ac graviter gesserat: sicut contra multi alii
casus miseri et infelices omnino derivantur ab illius stultitia qui sua culpa in mise-
riam et infelicitatem delatus est. Fateor ergo ad eiusmodi Successus saepe exten-
di solere Fortuna nomen: sed strictius a nobis in hac disputatione accipiendum
est Philosophorum more; nempe profelicitate casus fortuiti, quem Aristoteles appellat
irrationalem, et qui fortuito obvenit homini non ex ipsius industria et sapientia,
sed aliunde ex occulta causa: Ut si quis scrobem fodiens, arboris serenda gratia,
thesaurum repente reperiat: Vbi quod ab ipso fortunato praestari potuit, non aliud
fuit quam scrobem fodere: Fossio autem non est causa per se inveniendi thesau-
ri; quia plerique quotidie fodientes nunquam eiusmodi aliquid reperiunt ~
Si quis vero percunctetur et interroget, num fortuiti casus vox omnino requi-
rat ut nulla ratione fuerit optatus a fortunato; suspicor Philosophos id nulla
ratione praescripturos. Quantunvis enim fossor thesaurum reperire optet, et
tota mentis intentione in eam cogitationem incumbat; atque ea propter vix un-
quam fodere intermittat; nihilominus inventio thesauri ad hoc erit successus
fortuitus, si ea omnia quae moliri et adhibere poterat fortunatus, satis non
erant ad thesaurum reperiendum. Imo vero quamvis aliquis in ea agri parte,
vbi suspicatur reconditum esse thesaurum, miris modis suam exerceat diligentiam,
ad hoc inventio thesauri erit successus fortunae propriae dictae (Socrae, fortuitus
et irrationalis), si ad reperiendum thesaurum non satis erat fodere et ea omnia
praestare ad quae humana industria et diligentia pertingere posset: Quis enim om-
nibus studiose, graviter, et industrie factis, manet nihilominus aliquando
thesaurus absconditus; quemadmodum experimento compertum est in novo orbe,
in nigello (ut appellant) metallo; cuius tanta est copia et tam immensa vis in
quam plurimis Peruanis fodinis, ut ex ea materia liceat montes ingentes coacer-
vare. Cumque explorato cognitum atque perceptum sit, eiusmodi nigellum me-
tallum adeo argentosum esse ut maximam in se puri et optimi argenti partem
habeat; atque adeo in ea ipsa quoque manibus tractatur materia incomparabilis thesau-
ri lateat; cumque in eo thesauro investigando immensi atque infiniti Lucris spe

multorum ingenia excitata, omni assiduitate et incredibili contentione labora-
runt; Nisiominus Sactenus frustra sudatum est, et Sesauro in carbonem sive in fu-
mum abeunte. Neque tamen desunt qui acerrime Sodic in eandem curam et laborem
incumbant, non desperantes in eo labore, aliquo successu fortuito se felices atque
beatos NASuros. Vbi igitur vires sumant et omnis quae ad fieri potest ab sumant
ingenio industria et diligentia, nulla ratione sufficiunt ad id quod quaeritur in-
veniendum, tunc optasse et contendisse ne sic desunt ad propriam fortuiti succes-
sus rationem. Quid enim ob sit iuri Fortuna quod tesauro cupitur et in eo que-
rendo laborari, sitandem reperire aliter non potuisti, quam fortuito et irratio-
nali (ut Aristoteles loquitur) successu? Huiusmodi ergo fortunam bonam ego mi-
sero in expositione enigmatum Apocalypses: neque Soc et revelationem aut
miraculum concupiscere, sed prosperum successum fortuitum: Et capropter fortunam
imploro proprie dictam ~

Non vero fortunam caecam sed videntem: atque adeo non eam quam colebat caeca
Gentilitas, sed illam quam philosophorum ac Theologorum sapientia veneratur. Ac
ne cui fortasse non va videatur distinctio Fortuna videns et caeca, notandum est,
de bona fortuna irrationali (ut Aristoteles praesertim utatur) dupliciter posse institui
sermonem: primo considerata Fortuna quasi contraria Providentia: et sic eam
statuebant caeci Gentiles, et ea propter caecam depingebant; illud frequenter usu-
pantes, Vitam regit Fortuna, non sapientia. Haec autem fortuna est quam Dei
Providentia tollit, ut docet Augustinus, ac proinde quam irrident et acciderim-
pugnant Catolici scriptores, ut Sactantius Lib. 3. c. 27. et 28. Cyrillus Hie-
rosolimitanus Catolici c. 8. Anastasius Nicenus. q. 18. Olimpiodorus in eccle-
siasten, Paulinus epistola 36. Psilastrius Saresi. 15. et plures alii. Aliter
vero accipitur Fortuna pro ut ei subest sapientissima Dei Providentia, seu potius
pro ipsa Dei Providentia quatenus fortunat (ut ita loquar) eum cui singulariter
favere decernit. Haec autem Fortuna non solum non impugnetur a Patribus,
sed potius ad Deo stabilitur, ut illi omnes uno ore clament, Verissimam eorum om-
nium quae bene ac feliciter fortuito eveniunt causam non esse aliam, quam Dei
optimi maximi Providentiam. Atque id ipsum manifestissime etiam significave-
rant antiqui philosophi et poetae sapientes: ex quibus Pindarus in Nemeis ait;
Ad summum virtutis apicem perveniunt qui gustarunt labores: non autem
sine Dei Fortuna. Atque haec ipsa Dei Fortuna videtur esse illa eadem quam
Cicero et plerique alii appellant Fortunam primigeniam. Nec desuit qui sibi
persuaserit, Fortunam illam auream, quae in cubiculo imperatoris Romani us-
que ad extremum diem servari solebat, et cum onere imperii ad successorem trans-
mitti (quod referunt Julius Capitolinus et Spartianus) eam fuisse Fortunantis
Providentiae Divinae imaginem. Certo in ipsius et Snicorum fabulis invenimus expres-
sam fortunam videns seu providentis mentionem. in his enim legimus, I fidis Dea.

beneficio (qua eadem est cum Minerva, atq; adeo ipsa Dei optimi maximi sapien-
tia) factum esse, ut miser quidam Somo qui Sumanam formam exuerat, et omnium
oculis videbatur in stoli diffimum brutorum animalium commutatus, feliciori
metamorpsi, sua pristina figura restitueretur: Et deinceps illum sub iso-
dis tutela et patrocinio vixisse, et eius auspiciis per quam fortunatum fuisse
Nimirum quia Dea Isis ipsa est Fortuna videns. Sic enim ait scriptor illius fabulae.
Ut cumq; autem ille intellexerit, genuinum eius fabulae mysterium nisi non est
aliud quam id de quo nemo t Scolozorum dubitat, nempe, ipsam Dei sapientiam et
providentiam, esse verissimum Fortuna numen; atq; hanc fortunam non esse
caecam sed perspicacissimam, ipsiusq; munere et beneficio fortunatissimos reddi
eos quibus ipsa singulariter adesse decernit, et praesertim illos quos ex stolidis
sapientes reddit. Censeo igitur in nomine Fortuna idem prope contigisse quod in
nomine Greco Δαίμων — quamvis enim in sacris Literis, Daemonum nomen
solum tribuatur malis angelis, ut ea phrasi denotetur, Sumani generis Sotter in-
fertissimas esse eos omnes quos pro suis Ditis colobat caeca Gentilitas; nihil omi-
nus constat a Grecis poetis atq; philosophis nomina Sae, Deus et Daemon, usurpa-
ri tanquam synonyma, et eiusdem omnino significationis. Atque ita Plato, Univer-
si moderatorem appellat μέγιστον Δαίμονα, id est, magnum Daemonem; et in
Cratylō ait Δαίμονα διὰ quasi Δαίμονα, hoc est gnarum atq; peritum. Δαίμων
enim est idem est quod peritia et scientia. Alii videtur Δαίμων — derivari a
δοσάδω, quod est distribuere, atque adeo daemon esse idem quod Διαιτης in
Διοικητής, id est, arbiter et rector siue administrator. Considerata igitur de Vinita-
tis significatione quam philosophi suis nomini (Daemon) tribuebant; notatu
dignum est eo ipso nomine apud Graecos sapientes saepe etiam significari fortunam
quia, nota Δαίμονα, apud Hypocratem, Lucianum et alios, idem est omnino
quod apud Latinos scriptores forte fortuna. Et interdum copulantur Τύχη
(quod sonat fortunam) et Δαίμων, ut apud Demosthenem, Aeschinem, et
Plutarchum. Et manifeste quoque Plato sortem uniuscuiusque (ut notavit Budaeus)
appellat Daemonem. Ex his ergo omnibus satis constat antiquos philosophos et
sapientes non dubitasse, successus omnes fortuitos felices in Dei sapientiam et Pro-
videntiam referendos esse, tanquam in eorum causam verissimam et auctorem certis-
simam. Ex Christianis autem non solum sapientioribus, sed in unum versum
omnibus Ecclesiae Christi fidelibus id adeo notum est ut anemine ignoretur ~

J. Sectio secunda ~

De bonâ fortunâ philosophatur egregie Aristoteles et cum eo t Sec logi,
primos, intellectus et voluntatis motus considerantes ~

In quo vero positum sit, prosperi successus principium, et qua ratione Dei Providentiâ
fortuitorum eventuum directionem et distributionem sibi reserret; ad intimam phi-

Philosophiam et reconditam et scolasticam spectat id sapienter percipere et apte explicare. Atque ea de re, si sapientium vestigiis insistens, ego quoque non nisi explicare attingam. Videor mihi studiosis lectoribus eavatione gratificaturus, ac simul aptam et convenientem redditurus meae invocationis rationem, nec non eius desiderii quo me flagrare ostendo, impetrandi (scilicet) a Deo bonam fortunam in sacra Apocalypseos intelligentia et interpretatione. In hac ergo disputatione de bona fortuna, dignissima sunt animadversione qua scripsit Aristoteles Lib. 7. et dicitur ad eundem (quod sonat, bene fortunatum) ubi de hac ipsa re agens, in qua non semel alias offenderat, et in punctum sive scopum verissime philosophiae (a quo alias non parum aberrarat) felicissime eo loci colligans, sic ait prope finem libri; Quidam prosperitatem consequuntur, eo quod impetus animi, cupiditasque eo delata quo oportebat, successu est usa. et paulo infra, Secunda fortuna in illis ubi praeter rationem ipsa causa existit, locum habet: id vero improvisum. Et statim. Quare forsam quispiam an fortuna eius casus causa sit, ut quid et quando oporteat concupiscatur et cognoscatur et consultetur. Neque enim qui consultat consultavit, et hoc consultavit; sed est principium quoddam. Neque cogitans cogitavit id prius cogitare, atque in infinitum eiusmodi fiat progressio. Neque igitur considerandi iunctum principium; neque consultandi consilium. Quid igitur aliud nisi Fortuna? Cuius circa et a Fortuna omnia proficiuntur, et est quoddam principium, extra quod nullum reperitur. Movenitur enim omnia ab inexistente in nobis numine. Rationis autem non ratio, sed praestantius quoddam est principium. Quid autem scientia praestantius est nisi Deus? Cuius circa Veteres dixerunt felices ex fortuna qui irrationabiliter ad recte agendum impellerentur; nec velle illis confert: principium enim habent et intellectu et voluntate praestantius. Alii vero rationem habent: illud vero (scilicet, principium praestantius) non habent. Et subdit: species felicitatis duae sunt: altera divina: ideoque qui felix est, numine adiutus aliquis fecisse dicitur. Is autem est qui aliquid iuxta impetum divinum facit, irrationales vero ambo. Ac illa frequens magis felicitas est: ista vero minus. Omnia haec sunt ipsius Aristotelis verba: et fortasse in universis eius operibus non sunt ulla alia quae tanti haberi a philosophis et scolasticis debeant. Sane ad hanc Aristotelis locum refert. D. Thomas ea quae de hac ipsa questione sapientissime scribit. 1^a 2^a q. 9. a. 4. ubi decernit, necessario argumentum ostendi, primum voluntatis humanae motorem esse Deum. Nitenque Aristotelis ratiocinatione sic ait; Necessesse est ergo quod in primum motum voluntatis prodeat voluntas ex instinctu alicuius exterioris moventis. Idem quoque docuerat Augustinus multis in locis. Ex quibus insignes sunt tom. 3. Lib.

7

De spiritu et littera cap. 34. et tom. 4. Lib. 1. ad simplicianum q. 2. ubi ex-
pendit. Non esse in potestate alicuius quid ei veniat in mentem, et quid ei
occurrat quod delectet atque invidet animum. Ex quo infert, necessario per-
veniendum esse ad interiorum Dei motionem, ut in eam prima intellectus
et voluntatis motio referatur. De discipulis autem Augustini constat
eos omnes in hac questione a suo magistro non discrepasse: Ea enim
doctrina Anselmus Lib. de gratia et libero arbitrio explicat quomodo ea
quae homini contingunt subiaceant dispositioni Dei. Et similiter Prosper
atque Fulgentius. Ac elegantissime Bernardus, Lib. de gratia et libero
arbitrio sub finem, ubi agit de cogitationibus quibus Deus liberum arbitri-
um praevenerit et excitare solet. Hi vero omnes patres, et cum eis plerique
doctores, post Aristotelem, eo argumento nituntur, quod in ipsis liberi ar-
bitrii operibus, ut in infinitum non abeat, necessario deveniendum
est ad actus intellectui et voluntati a Deo inspiratos sive injectos; atque
ad eos rationem et electionem omnino praevinentes. Et quemadmodum ad ac-
tus quos scolici appellant supernaturales, primus motor est Deus, quatenus
autor supernaturalis, per illos actus quos intellectui et voluntati inspirat, li-
beri arbitrii electionem praeviens, et congrue movens illos quibus gratificari
vult ut autor supernaturalis; Sicut etiam omnis bona multorum successuum
fortuna, tanquam ad verissimam causam, referri debet ad primas illas au-
toris naturae inspirationes et ad impetus illos quibus ab ipso movetur volun-
tas hominis. Ex his enim efficitur ut ille ad fodiendum in solocho mo-
veatur; ille vero, ubi latebat thesaurus: ille ad navigandum soc felici na-
vigio; ille alio quod erat ad scopulos allidendum: ille (qui mercaturis fa-
ciendis rem quaerebat) ad transigendum cum eo qui fidem suam liberaturus
erat egregie; ille vero cum alio statim credituribus decocturo: ille ad pug-
nandum cum eo a quo erat superandus; ille vero cum alio a quo victoriam
consequitur erat gloriosam. Et eiusmodi sunt innumera alia. Absque vero
impulsibus electionem et consultationem praevinentibus necesse est ut con-
sultatio ipsa et electio initium ducant. Atque in eis ex congrua motione Dei
dependet felicitas successus. Ex quo facile iam intelligitur qua ratione
possit esse verum quod censet Plutarchus in opusculo de fortuna Romanorum;
dominationem nempe et principatum quem illi in omnes gentes obtinuerunt,
ad fortunam potius eorum quam ad virtutem referri debere. Quamvis enim
militaris eorum virtus maxima fuerit et admirabilis; longe tamen maiorem
et mirabiliorem ipsorum fortunam fuisse fatendum est. Quod vero de Romanis

Plutarchus asserit, id etiam mihi de Macabæis sacra Littera significare videntur, dum lego id quod Libro. i. c. 5. 62. scriptum est. Cum enim ad notas sibi causas respicientes, persuasissent sibi Josephus et Azarias, ab ipsis quoque, quemadmodum a Macabæis, Victoriâ fuisse de Sostibus reportandam et agendum triumphum; Longe secus evenit: fugati enim sunt ex occulta causa: scilicet quia non erant ex iis duobus quos Deus fortunare volebat. Atque Soc mihi sacer textus significat illis verbis. quia non erat de semine virorum illorum per quos salus facta est in Israel. Porro ex dictis facile intelligitur, non semper in humanam prudentiam neque virtutem referendam esse felicitatem eventuum. Neque enim ut isti sint felices et fortunati, illi vero miseri et infelices; opus est ut fortunati virtute et prudentia infelices antecellant: sed ad Soc discrimen satis fuerit, si in actibus electionem et rationem prævenientibus per congruam motionem Dei, alii ad prosperos successus, alii ad adversos dirigantur.

¶ Sectio tertia ~

Dei quidem Providentia ad omnes successus fortuitos præit: at in rebus maximi momenti non solum præit, sed etiam transit fortunator

~ Sed obiiciat nobis fortasse aliquis, non satis compertum esse an in universum ad omnes actus Liberi arbitrii adeo efficaci præmotione excitemur a Deo atque dirigamur, ut ex vi præmotionis pro certo habendum sit, illos a nobis sâud dubie elicendos fuisse et ad effectum perducendos. Quod si præmotio non semper præstat ut eam sine dubio sequatur executio, sed id potius ex prævia præmotione in nonnullis humanis actionibus anceps erat et dubium; ergo probabilè quoque censei debet, aliquos re ipsa contingere successos prosperos fortuitos ad quos Dei Providentia non præmoverit efficaciter, sed concursu secundarum causarum integros reliquerit. Si enim mea inveniendi et desauri felicitas posita erat in eo quod ego hac in parte foderem; atque ad ibi fodendum non sum a Deo impulsus: Ergo non semper fuit singularis Providentiæ Divinæ bona fortuna quæ a Zicui fortasse occurrit. Huic Obiectioni sic respondendum videtur; si ea appellatur singularis Dei Providentiæ quæ ita præmoveret hominem ut bona fortuna occurfus sit omnino certus, ac (ut et Scologi loquuntur) infallibilis, Soc (inquam) posito, ad eam prosopdiam, quam Soc loco explicandam suscepi, non est mihi opus ut in quo libet etiam minori momenti successu, quavis bona fortuna ad singularem Dei Providentiâ proculdubio referenda sit. De Zinquatur et Scologi scilicet eius subtilitatis disputatio, et expendant illi quàm sit verum aut certum in foliorum

Ludo (exempli gratia) contingere non posse absque illa singulari prae-definiēte et
 procurante Providentiā, ut obtineant alicui omnia eiusdem generis folia, aut om-
 niam monadam coniunctio, quam sortem Venerem Liccat appellare. In eam ego
 quaestionem non incumbo. Obiter tamen monco, Aristotelem videri ipsi potius con-
 sentiū qui existimant non omnes hominis actiones praedefinitas fuisse a Deo. Co-
 enim loco quem paulo ante referebam, expresse ait duas esse felicitatis species; atq;
 unam earum esse diuinam, alteram vero non esse. quibus verbis satis innuit
 non quamlibet bonam fortunam ad huius homini contingentem referendam esse
 ad impulsum numinis singulari Providentiā procurantis ut eam exitum res omni-
 no sciret quem scabit verum ut cumq; de ea subtili quaestione censendum sit, ea
 etiam sententiā recepta quae successus aliquos admittit in quibus quid esset even-
 tunum, id ex praemotōne diuina praedefinitum minime esse: in his ipsi successi-
 bus valet illa superior Aristotelis et scolozorum argumentatio quae colligit ne-
 cessarium esse, ne progressio in infinitum abeat, ut fateamur Deum esse primum
 humanorum actuum motorem. Quia sine Dei promotione fieri non potest ut volun-
 tas humana se ipsam moveat ad eam actionem ex qua bona fortuna consequitio
 dependebat. Huic vero axiomati nulla ratio aduersatur grauium quorundam
 scolozorum sententiā, quibus placet, praemotōnem Dei in rebus minoris momenti non
 esse eiusmodi, ut ex ea constet quid sit electura voluntas humana et quem
 exitum res scabitura. Quia non omnia praedefinit Deus, ut sic ipsi verbis expresse
 docet Divus Thomas. 1. 2. q. 9. in fine. Cum scit tamen eos scire optime illud alterum, id est,
 semper bonam fortunam oriri ex praemotōne Dei.

Animadvertendum tamen est aliquos esse maioris momenti successus in quibus
 dubitari a nemine prudentium possit, eos ita a singulari Dei Providentiā dependere,
 ut opus omnino sit Dei numine et sapientiā, non solum praemouente, sed etiam sta-
 tuente et efficiente ut res ad exitum praedefinitum efficaci Providentiā perducatur.
 Quemadmodum autem grauiora scolozum, in eius generis successibus censent numeran-
 dam esse cuiuslibet praedestinati perseverantiam; nec non ex conversionibus eas
 saltem quae sint valde insignes, ut alicuius valde rebellis, qui nisi compelleretur a Deo,
 minime respiceret: Et alia deniq; valde praecleara in genere gratiae, ut scolozum lo-
 quuntur: sic etiam in alio rerum genere sunt aliqua adeo magna et admiranda
 adeoq; superata difficilia ut evidentiissimum sit, nulla humana virtute, nullis
 aut ingenii, aut artis et industria viribus, nulla consilii facultate patri potuisse.
 Eorum enim patratio atq; perfectio ex fortunatissimo multarum rerum quae solum
 a Deo componi et accommodari poterant, coniunctione et concentu dependet. Atq;
 adeo in eiusmodi rebus perspicuum est, supremo et singulari fortunantis Providen-
 tiā Dei consilio totam negotii molem reservatam fuisse; et ab eius consilio praescripto

atque decreto proficisci a quo res sit tentanda et ad exitum perducenda, quo tempore,
qua ratione et via, quibusque rei bene gerenda administrantur. Huius generis proculdubio
sunt, cuiusque maximi imperii sive monarchiae ortus, incrementa et occasus. Et eius
modi etiam fuit stupenda novi Orbis, qui ad tot annorum millia veteri orbi incognitus
et inauditus etiam fuerat indagatio et patefactio. In cuius facinoris apparatus, paucis
ante illud annis, Deo rei quam moliebatur, necessaria Providente, admiranda magnetis
virtus apparuit, antiquis omnibus proesus incognita (scilicet) ut acus nautica Gyrosu
ram respiciat: Ex quo mirum immo dum crevit navigantium confidentia. Sed nullius
unquam adeo eminere et prolecta esse visa est audacia, ac Christophori Columbi, qui
nouum mundum sibi investigandum esse inanimus induxit. A quo consilio, si su
mana prudentia consulatur, quis quaeso, non deterret fratrem aut amicum? Sed in
venit Columbus aliquos, licet fortasse minus prudentes, qui illius laboris adeo in
speciem temerarii, vellent esse socii atque consortes. Atque ad felicem rei exitum necesse
fuit ut cursus quem tenere debebant proesus ignari, fortuita navigatione, quo opus
illis erat, deferrentur; neque prius illos ignoti aestus aut Sarrabar, aut tempesta
tum violentia absorberet: neque commeatus sive cibaria deficerent. Nec non
ut eo pervenirent ubi aliquod eis sospitium fieret, nemi sero tabescerent. Praeterea
sexcenta alia quae feliciter omnia evenire necesse erat, ut novus ille mundus in ditio
nem et potestatem Hispanorum redigeretur. Ac caecus est, meo iudicio, qui non vi
det tantum negotium minime confici, aut etiam suscipi potuisse, priusquam ido
neum illud et opportunum tempus a Deo prescriptum veniret, et apta illa pluri
marum rerum a Deo predefinita series atque coniunctio, quarum concursus stu
pendo illi successui erat necessarius; sique praescripto tempore a Dei providentia
fuerat reservatus. Usque ad eam enim tempestatem impassibilis plane erat suc
cessus. Cum quod res molis esset immensa, tum quod ad eius susceptionem et
consequationem fortunatissima innumerabilium rerum quae a sola Dei potesta
te in unum cogi poterant conspiratione atque concursu, opus erat. Illam igitur
mirabilem fortunam reservaverat Dei Providentia Christophoro Colombo.
Et quemadmodum ille, si et Snicus esset, inauspicato se rem tantam inchoare
censeret, nisi prius Neplidii Fortuna numen implorasset, et se voto ac religio
ne obstrinxisset ad consecrandam ei aram aliquam si id quod optabat conseque
retur: Sic etiam bona per Sidoropsia, bonaque et Deologia Christianum hominem in
quovis magno et arduo quod meditatur et aggreditur opere, ad implorandam
prius fortunantem Providentiam (quod est Verissimum bona fortune numen)
instituit ac erudit: nec non ad cogitandum, si adipiscatur quod cupiebat,
alicuius mysticae arae, eidem Providentiae se esse debitorem, et offerendi
in ea sacrificium laudis ac felicitis successus gloriam ad illam referendi.

V Conatum igitur meum in hoc opere quod aggredior, apud me ego confero cum
 Christophori Columbi conatu, eo tempore quo ad novum orbem investigandum
 navim conscendebat. Atque ita cum iam mare ingredi et vela facere velim, ad
 fortunantis Providentiae invocationem me obstructum video. Porro quaevis in
 hac invocatione emicet deliberata in difficilimo mari navigandi voluntas, in
 eadem tamen facile quoque agnosceatur, eum qui nunc mare ingreditur Fortunam im-
 plorat, sic se prope modum sapere, sicut se sciebat Christophorus Columbus cum
 ex Hispania solvit, hoc est, multo prius quam novi orbis inventor posset appellari.
 Qui vero utrunque conatum prudenter animo expendere, dubitare non poterit,
 quin in consiliis Divinae Providentiae multo maius negotium sit inventio et sa-
 vorum, quos Dei sapientia haec tenet clausos atque reconditos. Voluit esse in sacra
 Apocalypsi, quam patefactio earum divitiarum quae sub monte Potosiensis la-
 tebant. Nec inficiabitur opus esse operosius, certum atque constantem inven-
 re cursum qui teneri debeat in mystica Suius profundi et immensi maris naviga-
 tione (id est in difficultatibus Apocalypseos explicandis) quam investigasse rec-
 tam ad novum orbem viam. Si quis vero immodeste me agere suspicetur, dum no-
 vam Americam quae a me investigatur (nempe veram et germanam Apocalypseos
 interpretationem) nondum ab ullo ex istis qui ante me illam quaesierunt, inven-
 tam esse significo; is sciat hac in parte non me aliud sentire, quam quod commu-
 ni sententia docti omnes censent. Quamvis enim quamplurimi suis scriptis, Apo-
 calypseos interpretationem investigare conati sunt, et satis multos habeamus ab
 ipsis editos commentarios; ad huc tamen haec unum doctorum omnium est, nempe
 septem sigillorum librum adhuc esse clausum, et nondum extare ullam expositio-
 nem quae difficultates Suius sacrae revelationis expediat, et reconditas in ea divi-
 tias aperiat et patefaciat. Quod si hoc ita se habet, quis non videat, quanta molis
 sit perfecta Suius sacri aenigmatis interpretatio; et quantum momenti ac ponde-
 ris habeat negotium hoc in arcanis divinae Providentiae consiliis? Cum post
 mille quingentos annos in investiganda eius expositione a magnis ingenis om-
 ni studio et contentione positos; nihilominus communi consensu censetur Liber
 nondum esse apertus, sed clausus adhuc per Dei Providentiam reservari, tempori
 (scilicet) ab ipsa definito, et personae quam ad id munus eligere dignata fuerit.
 Magnum igitur facinus aggreditur quicumque aperire hunc Librum meditatur. Ve-
 rum id quod omnium iudicio erat magnum et admirabile, necesse est ut in
 meo conatu seu desiderio non solum magnum sed etiam immane existat.
 Nec enim minus opto et cogito quam germanam et genuinam Apocalypseos aco-
 lutam ob oculis ponere et explicare; camque adeo congruentem textui ostendere,
 ut liquido constet totum hunc Librum non esse aliud quam unicum mirifice con-

tinuatum et maximo coesareni enigma, cui adeo quadret interpretatio, ut deinceps
de vero sacri enigmati mysterio dubitari nequaquam possit. Et sane persuasum
Sabeo, si eius modi acolutis et interpretatio inuenta et enodata fuerit; fore tunc
ut ex Apocalypses tenebris clarissima luce splendet, quae veteris scriptura
(praesertim prophetica) obscura quaque illuminet. Iterum tamen moneo eum
qui optat atque conatur nondum esse id quod optabat consequutum. Imo vero
propterea ego ab invocatione fortunantis Providentiae incusandum mihi esse
censui, ut se ipsa invocatio testaretur, agnosca me tantam esse sui libri
difficultatem, ut nullis humani ingenii viribus superari possit; ad eamque su-
perandam opus esse, ut Deus optimus maximus singulariter fortunet eum quem
eligere dignetur, ut reapse aperiat et patefaciat incomparabilem thesaurum
quem in sacra Apocalypsi abscondit diuina ipsius Providentia, et cuius ma-
nifestationem in tot saecula distulit. Ut vero ealibri apertio quam omnes
optamus, contingere possit alicui sine nova aliqua revelationi eidem facta, neces-
sarium est, ut multis successibus, qui a solo Deo apte coniungi poterant, feliciter
compositis novi interpretis cursum ea ratione dirigere dignetur fortunatrix
Providentia, ut quod caeteri interpretes optabant, neque factenus consequuti
sunt, ipse tandem felicissime consequatur. Neque vero sane a deo mirabilem
fortunam optare et expetere, debet conferri temerarium. Primum enim hoc ip-
sum fuit votum eorum omnium qui conati sunt Apocalypsim interpretari: neque
enim aliter nisi vel perficiendi spe vel experiendi voluntate sane provinciam
suscepissent. Quod vero audacia in hoc genere non debeat vitio verti, id sapien-
tiam est ex illo Coniij Parisi celebrato didicisti;

- id est,

Ad sapientiam quendam ad libere audaciam percongruens est:

Alioqui noxia est et malum affert.

Deinde propter sane communem mihi cum caeteris interpretibus audacia excusatio-
nem, Sabeo etiam ipse peculiariter aliam iustam atque legitimam: nimirum
quod sacri mihi provinciam imposita sit ab illis, quibus ut Christi vicem gerentibus, me
dicto audientem esse oportebat. Atque ita non potui non eorum voluntati mo-
rem gerere, et pro virili parte in vestiganda Apocalypses interpretationi serio in-
cumbere. id vero per agentem valde merere ac reficit sui mei muneris recordatio.
Quid enim Christiano homine dignius quam esse unum ex illis qui plures an-
nos posuere in hoc studio, Catholica ecclesia gravissimo desiderio pro sua quis
que parte, omni conatu inservientes; Atque hoc in re tanti momenti, quanti
debet esse eius libri intelligentia, qui cum sit dignissimus totius sacrae scripturae

apex siue corona, nisi siominus propter ænigmatum difficultatem ad hoc est sa-
 pientia inuisa et tætarum absconditus. Libentissime igitur me suic labori dedo,
 omnia mea studia in eo ponere et consecrare decernens et meum suic conatum in
 Dei solum gloriam referre. Quod si re ipsa prestem, non solum non feram moles-
 te, sed etiam gaudebo, si aliorum interpretum gloria nomini meo obscuritatem
 attulerit. Turpe enim esset in gloria sumans despicientia superari ab etnico scrip-
 tore qui in librorum suorum prologo; Si intanta (ait) scriptorum turba, mea fama
 in obscuro sit, nobilitate ac magnitudine eorum qui nomini officient meo, me
 consolor

¶ Sectio quarta ~

Non minus habet locum fortuna in sacra scriptura interpretatione
 quam in bellis et navigationibus ~

Sed redeo ad bonæ fortunæ explanationem. In eo fortasse aliquis hæserit, quod
 imperium ego Fortuna ad ea actiones extenderim quæ ad ingenium proprie perti-
 neant; qualis est aptissima difficultum ænigmatum interpretatio. Ad eam enim
 felicitatem nisi si opus esse videtur fortuito successu; sed magna ingenii acrimo-
 nia atque solertia et ea iudicii subtilitate quæ nisi in aptissima totius ænigmati
 solutione (quæ partes omnes egregie concinnet) minime acquiescat. Quod si myste-
 rium sit valde abstrusum atque reconditum, erit fortasse opus magna studii con-
 tentione, laboris assiduitate, ac diuturna perpetuaq; animi constantia ad plures
 annos in unius ænigmati meditatione ponendor; nisi si tamen sorum ad Fortunam
 siue ad fortuitum eventum spectat. Huic obiectioni primum respondeo, nullas
 esse posse ingenii vires quæ rei adeo magnæ, qualis est germana Apocalypses in-
 terpretatio, sufficiant. Constat enim aliam multo maiora ingenia quam ab Sacra-
 te producantur, ad hoc consequendum omni studio contendisse, nec tamen esse
 consequuta. Deinde tametsi aliquamvis contigisset applicatio ingenii ad hoc
 genus studii maior fortasse quam aliis; et quamvis eiusmodi animi propen-
 sione opus sit ad perseverandum et permanendum in eo labore et studio; sane
 id satis non est ad inveniendum id quod diuturno labore investigatur.
 Quare et si verisimile sit fortunantem Providentiam, ad eam quam ecclesia
 optat, suius libri interpretationem usuram esse ministeris cui magnam ali-
 quam propensionem ad hoc genus studii præbuerit: præter eam tamen inge-
 nii applicationem, opus est ut præbeat etiam fortunatum successum.
 Alioqui enim inclinatio vbi tantatis in eiusmodi laborem propendentis
 nisi si egregium perficiet. Atque ut ad rem propius accedamus, si quis in
 hoc studiorum genere versatus sit, non poterit non confiteri in ænigmatum
 enodatione sæpe felicitatem collimantis in suic scopum possitam esse, non

in magnitudine ingenii, nec in diuturna et attenta propositi ænigmati consideratione, sed in fortunato aliquo successu fortuito, et in iis quæ ab interpretis ingenio atque prudentia providere non potuerunt. Non enim est in potestate interpretis ut mysterium ænigmati quod illi proponitur, sit res aliqua de qua ille sæpe meditari solitus sit: Si vero id fortasse contingat, ad fortunam hoc interpretis referendum videtur. Facile enim fuit, proposito ænigmati, illi in mentem venire ut investigaret in eo id ipsum quod ille aliqui semper gerebat animo et cogitatione. Præterea, fieri potest ut eo ipso tempore quo ad me allatum est ænigma, ego in conspectu haberem, aut in libro aliquo legerem id quod in ænigmati latebat, et cuius recordatio aliqui mihi non occurreret; occurrens vero animo facile solveret nodum. Denique in ænigmati interpretatione necesse est ut apprehensio aliqua siue cogitatio præcedat iudicium: Sæpiissime vero fit ut ille præcedens mentis conceptus repente homini in mentem veniat, nec in eius fuerit potestate; atque adeo sit ex iis cogitationibus quæ a Deo immittuntur et inspirantur, ut supra dicebamus. Quare frustra laborabit in investigando ænigmati sensu quem Deus congruentis cogitationis afflatu non adiuverit; ut eo veluti fundamento posito, ad sibi possit ingenii acrimonia et iudicii subtilitas in expendendo proportionem propositi ænigmati cum eo quod fortunantis Providentiæ inspiratione in mentem venit. Et quidem multa sui generis quotidie contingunt iis qui Theologiae aut Philologiae studio vacant: Ex quibus qui sapiunt, manifeste cernunt se a fortunante Providentiâ ad sui vel illius veritatis intelligentiam bene directos fuisse, et iis adiutores quæ cum ab ipsorum ingenio provideri non possent, ex eis nisi hominibus penderat veritatis consequutio aut mysterii reconditi cognitio. Fieri enim potuit (exempli gratia) ut cum aliquis plagiarum Apocalypseos mysterio investigando, operam daret, eo ipso die aliud agens Irenæi Librum fortasse aperiret; Et forte fortuna in eum locum incidere, quem maxime optare poterat, sed quem nulla ratione quærebat (quia neque in margine libri Apocalypsis, ut fieri solet, denotabatur, neque is locus annotatus erat in indice eorum quæ ex sacris literis exponit Irenæus; neque ab ullo Apocalypseos interpretum fuerat adductus) atque in eo loco Apocalypseos sagis illustrandis mirabilem reperiret faciem paucis comprehensam. Quod vero de Irenæi loco, exempli gratia, scribo, in multis aliis fortuitis successibus similiter contingit; non raro sacra scriptura studiosis incidentibus in ea quorum maxime tunc illis opus erat, et quæ per industriam atque consilium invenire non potuissent. Atque ea aliquando in fortuita lectione vel auditione occurrunt; aliquando aliud agenti in mentem veniunt non quaesita; et aliquando etiam somniantis animo obicitur aliquid quod expectatus vi-

Det postea mirifice deseruire ei studio cui erat intentus. Omnia vero Sac Sana
 Dubie in bonam fortunam referenda sunt. Atque ita facile intelligitur, qua ratio-
 ne et via, absque ulla nova diuinitus facta revelatione, possit diuina Provi-
 dentia Sane vel illum in sacra scriptura Enigmati interpretandis mirum in modum
 fortunare, suggerendo illi congrua, quemadmodum de Spiritu Sancto dixit Chris-
 tus Dominus; ille suggeret vobis. Quos vero Sac ratione, Dei Providentia sin-
 gulariter fortunare dignatur; Sos vere in auravit fortuna rivus, et Si sunt viden-
 tes fortuna filii. ~

¶ Hi adde in magnis facinoribus, ut clarius elucescat Deum optimum maximum, eius
 modi successus sua Providentia referasse, solitum esse eorum Sominum uti mi-
 nisterio qui et viribus et sapientia longe superentur ab aliis qui similiter assumi
 poterant et non assumuntur, ut sublimitas sit virtutis Dei et non ex nobis. Quod
 enim deerat ingenio eius cui non ita magnum contigit, facile compensatur bona for-
 tuna eventu. et ex multarum rerum felici concursu fieri potest ut omnino ego
 collimaturus sim in eius Enigmati interpretationem quam multo maiora ingenia
 assequi non poterant. Fac enim (exempli gratia) meditati mihi quamsit atrox
 bellum quod flagitiosis Sominibus inferunt sua ipsorum effrenata cupiditates
 et immoderati appetitus, et quam sit innumabilis Suius sancti exercitus multi-
 tudo; quamq; apte comparetur antiquo illi diluvio quod uniuersam terram ope-
 ruit: Sac (inquam) mihi cogitanti, et cum ea cogitatione conferenti ea qua de
 Socipso bello domestico scripta reliquit Seneca; fac, eo ipso tempore, proponi mi-
 hi ab amico illam Locustarum descriptionem quam legimus in Apocalypsi cap.
 9, ignorante illo quid mecum ipse tunc temporis cogitarem, et obsecrante ut de
 mysterio earum Locustarum Verba facerem: Ac ex precedenti cogitatione mentem
 meam illico subiisse; An Sa quoque Locustae ad ea qua mecum ipse agerent
 spectarent? protinus vero occurrere animo qua de eisdem desiderijs in quodam Pal-
 mo, et in epistola etiam Pauli ad Romanos leguntur. Ac paulo post, cum ad collo-
 cationem Locustarum cum desiderijs animum attendissem, ecce concionator quidam
 fores mei cubiculi pulsatur, et ingressus postulat ut egregium ei aliquod Sieroglypsi-
 cum exquiram ad intestina cordis bella ab intestinjs appetitibus illata eleganter
 exprimenda. Tunc vero ipse subidens, et variarum cogitationum concursum
 nonnihil admirans, ab eo ipso concionatore peto ut ambo simul expendamus
 an ex Locustae, in qua ego tunc fortasse incidere, ipsius desiderio deseruire
 possint. Conferentibus autem internos, contingat primum quasi ex duorum
 Lapidum concussione aliquam maioris lucis scintillam exilire videri; et no-
 bis oblati coniecturis suspitionem meam de vero illius symboli mysterio non
 parum crescere et augeri: Et fiat etiam ut Sa rente utroque nostrum ad quinque

menses quos plaga Locustarum durasse perhibetur; suggerat nobis tertius qui forte adderat, quemdam scolasticum, pridie eius diei, inita ratione invenisse antiquo illo diluvio, quod mundum fere extinxit, universam terram aqua operam fuisse quinque integros menses. Denique si multa huiusmodi occurrant atque concurrant, quid mirum aliquem mediocri ingenio præditum in mysticam illius ænigmatis interpretationem collimare? Cui enim venatori non succedat felicissime; si Deus ipse fortunante Providentia præparet illi venationem, et feras aut lepores ad teli iactum illi obiciat, eiusque oculos in eas convertat, et iacula suppeditet, atque ad ea feliciter torquenda impellatur?

~ Quomodo igitur in bellis et navigationibus multa accidere solent quæ minime ab imperatoris virtute aut naucleri industria proficiuntur, sed in auxilium fortunæ (quæ eadem est cum Providentia fortunante) omnino referenda sint; sic in Philosophia, Theologia aut sacra scriptura studio idem quoque usuenit, ut sæpe quod vires ingenii per se accedere non valebant, a bona fortuna adiuta feliciter pertingant. quia in studio etiam Literarum verissimum est, ea quæ sunt magna et immania non ingenii viribus sed Fortunæ felicitate perfici. Sic enim sapienter Plato. 10. de legibus; videtur maximas res efficere Natura et Fortuna: minores vero Ars. Nimirum quia in ipsis operibus quæ prima facie ad vires ingenii referenda videntur, quidquid propter suam magnitudinem est valde admirandum, si res attente inspicatur, non ab ipsius ingenii viribus, sed a bonæ Fortunæ efficacia perfectum est. Genuina autem Apocalypses interpretatio, nisi me suscepti operis amor valde fallit, cuiusmodi est ut cætera omnia quæ a sacra scriptura interpretibus suscepta sunt, difficultatis magnitudine et mysteriorum profunditate longo post se relinquat intervallo. Atque ita quod in aliis operibus merito præcipitur, in hoc præsertim præstari debet, ut qui manus admoveat parat et tantæ molis opus aggreditur, Fortunam prius imploret, id est fortunantem Providentiam, cuius singulari beneficio opus est ad Apocalypses filum colligendum et deducendum. At eius sine glomeris ductu cæcus et inexplicabilis est prope iste labyrinthus. Et factenus de debita fortunæ invocatione.

¶ Sectio quinta ~.

~ Inuocatio Fortunæ cõsaret cum Apocalypses argumento et cum Joannis felicitate; ac interpretis excusat audaciam.

~ Nunc vero addo, bonæ fortunæ explicatione voluisse me consequi id quod erat in prologo optandum, nempe ut exordium separatum non sit (quemadmodum dici solet) sed ex ipsa causa natum et cum operis argumento cõsaret. Sic vero mihi sua debebam. Etenim in hæc ego navigationem ingredior per suam scilicet, argumentum Apocalypses non esse aliud quam arcanum illud providentissimi Dei consilium, nunquam satis admirandum; Locupletandi (scilicet) immensæ divitiis gentes ex occasione reprobationis Iudeorum; et novam

praesertim Romam, eamque pulcherrimam, florentissimam, potentissimamque con-
 dendi ex occasione ruinae Hierosolymorum. Sane in hoc eodem argumento excla-
 mabat Paulus, ad Rom. 11. 33. O altitudo diuitiarum sapientiae et scientiae Dei,
 quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et investigabiles viae eius. Quibus
 verbis sapientiae Dei nomen, proculdubio, fortunanti Providentiae tribuitur.
 Quod et ipsum aliquatenus innuebant et dicitur dicentes eandem Ipsi esse et Ali-
 nevam (siue Dei sapientiam) et Fortunam videntem seu providentem. Itaque
 exclamatio illa Apostoli ad ea mysteriare fertur, ad quae postea celebranda,
 Apocalypses Liber scriptus est. Neque ego praetermittere debui occasionem
 indicandi in hac praefatione, quo itinere in Apocalypses interpretatione navi-
 gare cogitem. Non sum nescius plures factenus in hoc libro investigarent. Sed ego contra, pris-
 ca illa totamente repeto: atque sacratione spero fore ut ex felicissimorum primi-
 tiua ecclesia Christiana successum elegantissima significatione in Apocalypsi re-
 perta, ingenti gaudio repleat et cumulet. Atque ad illa prisca opto ut quisquis
 pro se lector acriter mihi intendat animum et expendat num elegantiora et
 aptiora aenigmata excogitare potuerint summis primitivi populi Christiani
 facinoribus exornandis, eorum praesertim per quos parvum et auctum et reip-
 siana imperium. Colligo igitur bona fortuna explanationem valde
 congruere cum eo Apocalypses argumento quod mihi explicandum est.

Deinde vero siue congruentia adiungi potest bona quoque fortuna eius qui Apo-
 calypsim scripsit. Quis enim illo fortunatior quem inter suos discipulos singulari
 et praecipuo amore Christus complexus est? expendit Sane Joannis felicitatem
 acutissime (ut solet) Augustinus tractatu ultimo in Joannem. Atque ex ea sin-
 gulari dilectione qua Christus Joannem prosequi dignatus est, ortum videtur, ut
 ex omnibus apostolis eligeretur sic unus quem sacra Sacius Apocalypses visio
 praeter ceteris honoraret. Quare mea praefatio et cum Apocalypses argumento
 et cum scriptoris eius bona fortuna egregie cohaeret.

Postremo audacia quoque mea exusanda deseruiunt ea quae de bona
 fortuna a me impetrata, factenus explicavi. Quamvis enim alii qui
 bus multo maiores ingenii vires quam mihi contigerant, suam prudentiam
 doctorum omnium senatui probaverint, dum ingenue confessi sint se prop-
 terea ab Apocalypsi interpretanda abstinuisse, quod eius operis susceptio
 temeraria ipsis videretur: in eis tamen iudicio de ipsa operis difficultate cum
 proprii ingenii viribus collata loquuta fuisse censendi sunt. Nec mirum
 ea collatione deterritos, iuxta Horatii praecipuum.

sumite materiam vestris qui scribitis, equam

Viribus, et versate diu quid ferre recusent,

quid valeant Sumeri;

Cui consilio consonat illud Propertii; Qui suam et tunc pondera ferre potest. Verum enim vero si germana Apocalypseos interpretatio supra omnes est Sumani ingenii vires, et oportet ut eius inventio sit bona fortunae eventus felicissimus; Sæc ipsa confessio, iusta et idonea audacia nostra excusatio est. Fieri enim non poterat ut res esset a me potenter lecta siue electa. Quamobrem et si in alijs conatibus temerarij simus, si grandia conemur tenues; in ijs tamen periclitandis quæ nemo consequi potest nisi a fortunante Providentia singulariter adiat, id potius augere nobis animum debet quod maior sit diuina Providentia gloria, grandia perficere per exiguos ac tenuer ministros. De qua re mirabile est quod in Iliade scribit Plato, ex Socratis persona, loquens de poetis quos ipse interpretes Deorum appellat. Sic ministris (ait) utitur Deus qui diuina oracula promant, quo nos audientes cognoscamus quod non si qui Sæc dicunt magni extimandi sunt, sed Deus ipse est qui dicit; per eos autem nos alloquitur. Maximum autem Suius rei argumentum sine sumi potest Jynickus Csaleidensis nullum quidem unquam aliud poema fecit cuius quis mentionem facere digneretur. Pæonem autem (illius poematis nomen est) quem omnes canunt, fere omnium carminum pulcherrimum, sine arte composuit, musarum invento, ut ille dicebat. In hoc autem maxime mihi videtur Deus indicasse nobis, ut ne dubitemus, non Sumana esse pulchra Sæc, neque Sominum: sed diuina et Deorum. At poeta nihil aliud sunt quam interpretes Deorum dum numine afflantur. Hæc vero ostendens Deus de industria per vilissimum poetam, pulcherrimum carmen cecinit. Hactenus Socrates. quo quid quæso aptius ad id quod exigitur verum excellentium ministris, dicebam? Quis vero non videat, eius qui audet rem adeo magnam tentare legitimam excusationem esse quod ab eo qui Dei nomine imperare potuit exigatur ab eo opera et ministerium? Quodq; Christianæ reipublicæ conducatur, plures ipsius filios Sui studio suam operam navare; et denique quod verissimum sit, Deum non teneri ea lege ut bonam in hoc conatu fortunam non det nisi eximio ingenio: cum potius ipsius Providentiæ gloriam augeat, pauperem subito Sonestare; atque ipsam favente fieri possit ut mediocre ingenium, fortuita et desauri ab omnibus concupiti inventionem maiorem immodum fortunetur.

C. INVOCATIO.

13 91

Hactenus mihi cum Scriptoribus sermo fuit, antequam ad ipsam invocationem accederem. Iam vero ad te o verum bonae fortunae numen me converto. Ad te (inquam) o Evelpio Fortuna primigenia, quae ab his qui magnae molis opus aggrediuntur, et praesertim in sacrae scripturae interpretatione suppliciter est invocanda. Tibi vni suppetit ex ubere tuae omnipotentiae cornu felicitatum copiam largiter profundere. Tu valde propitiam atque benignam, Suius minima Societatis Jesu scriptoribus te praebuisti, quemadmodum et illi qui ex aliis religiosis familiis eundem scribendi laborem susceperunt. Nam et nostris, sicut et aliis, in difficultatum caligine, facem quam manu geris, praeferre dignata es; et sapientiae clavo quem tenes, feliciter eos per insulae dirigere, ut a veriissimo navigationis cursu non aberrerent. Perge igitur Ignatii servitii filios, eiusmodi benevolentiae tuae indicibus augere et ornare. Et si tibi gloriosius est magna edere per instrumenta tenuia; Minimus ego sum ex Sacra tua minima Societate: et nulli nunc scriptori maius opus committi potuit quam id quod mihi commendatum est: atque adeo Sane si meam fortunae navigationem, maxime tuam gloriam illustrabis. Equidem si meam parvitatem indignitatemque respiciam nimis impudentiae videtur esse de magna adeo felicitate cogitare et eam mihi poscere audere. Sed considerata tua magnitudine et bonitate, melius de te meretur qui audeat maiora a te beneficia postulare. Atque Soc praesertim in tuis sacris literis testatum esse voluisti nempe singulariter te delectari postula a te sapientia, et postulanti eam te promittere et largiri. Praeterquam quod Sane interpretanda Apocalypses provinciam ipse meo arbitrata non suscepit, sed ab illis impositam quibus tu meditando esse audientem imperasti. Actum quoque velis, unum quemque omni qua possit ratione conari, ut in opere quod ipse mandatum est, nulla desideretur perfectio et absolutio. Et quamvis ego ingenii mei viribus consequi non possim perfectam Apocalypses interpretationem; tutamen omnipotes; ac mihi tuam opem implorare conceditur. Soc vero quod prestare possum, prestare etiam debeo, ut meo muneri non desim quacumque ratione valeam. Opto igitur ut des mihi sensum, et invoconum tuum, ut veniat in me spiritus sapientiae. Atque ad Soc postulandum et obsecrandum ex eo mihi accedit animus, quod, cum sciam, te delectari ut Suius minima Societatis Jesu Somines alacriter et animose optemus, gratiae tuae instrumenta effici ad res magni momenti in ecclesia Romana (quae tua est filia primogenita) consumentum et amplificationem; persuasum quoque Sabeam sacrae Apocalypses argumentum non esse aliud quam eiusdem ecclesiae Romanae gloriam et amplitudinem. Quod si Sacrae meae persuasio vera est; quod aliud opus ab ullo tdeo Logo suscipi posset, tantum ecclesiae Romanae maiestati deserviens, quantum Soc quod mihi tuo nomine commendatum est? Si vero Suius arcani reservationem opportunissimo tempore reservabatur quando unquam ecclesia Romana auctoritas tam est a suis hostibus oppugnata quam oppugnatur ab haereticis hodie? Porro si Sane

Explicata Apocalypseos Lucem, per aliquem ex Ignatii seruiti filijs communicare
 mundo perscriptum est a tua maiestate (propterea, scilicet, quod ille sedis apostolicae
 Romanae obsequio tuam familiam singulari voto obstrinxerit) ego quamvis eo
 Sonore simplare indignus, sum tamen ex eadem familia et societate, filiorumque
 Ignatii minimus: Atque Socipsum erit Ignatio magis Sonorificum, quod mini-
 mum ex ipsius familia a deo Sonbare dignata sis O altissima Provi'dentia:
 Ut tamen ipse meam gloriam ex Sac Apocalypseos interpretatione quaeram, ne
 sinas Obsecro O sanctissima maiestas. Quin potius si e gloria tua magis est ut
 t se saurus quem ego inuestigo, integer alteri aperendus reservetur: Sane ipsam
 tuam gloriam ego optare in omnibus debeo, et in beneplacito tuo acquiescere et
 delectari. Neque erit quod mei me laboris paeniteat, si doctorum iudicio constite-
 rit, genuinam me sacri & nigmati's solutionem non attigisse. is enim erit ali-
 quis mei laboris fructus, nempe ut alium sibi cursum tenendum illi noverint
 in Apocalypseos interpretatione quaerenda, quos deinceps similis ardor ad
 Soc mare navigandum impulerit. Sic enim unius Nautae spes frustrata;
 et cursus quem tenere voluit a caeteris perceptus atque notatus, communi Uti-
 litati non parum profuit. Multo tamen feliciorum eventum ego mihi
 opto atque designo, persuasus sic me magis meo muneri satisfacere, ac de
 tua ope saepius imploranda sollicitus

